

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Πρόγραμμα Καλλιέργειας Δεξιοτήτων
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΑΙ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΩ –
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ & ΕΥΘΥΝΗ

1. Ανθρώπινα Δικαιώματα

Δυναμώνω τη φωνή μου, δυναμώνεις τη φωνή σου:
Δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης.

Μαρία Τσούτσουβα

Φιλοσοφία – Σκοπιμότητα προγράμματος

Το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης αναγνωρίζεται ως ανθρώπινο δικαίωμα σύμφωνα με το άρθρο 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Προβλέπεται ότι κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα της γνώμης χωρίς παρεμβάσεις και το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών όλων των ειδών, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, εγγράφως ή σε έντυπη μορφή, σε μορφή τέχνης ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του. Ωστόσο, η άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων φέρει ειδικές ευθύνες, ώστε να μην έχουμε μορφές έκφρασης που είναι προσβλητικές για την κοινωνία, για ομάδες ή για ιδιώτες (π.χ. δυσφήμιση, συκοφαντία, βωμολοχία, ρητορική μίσους). Παρόμοια, η Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Παιδιών διατυπώνει με σαφήνεια διαφορετικές πτυχές του δικαιώματος της ελευθερίας λόγου και τη σύνδεσή του με το δικαίωμα της συμμετοχής: ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος στην αναζήτηση και τη λήψη αμερόληπτων πληροφοριών όλων των ειδών (Άρθρο 13), όπως και το δικαίωμα των παιδιών να εκφράζουν τις απόψεις τους για όλα τα θέματα που τα επηρεάζουν και να λαμβάνεται υπόψη η άποψή τους (Άρθρο 12).

Με το συγκεκριμένο πρόγραμμα οι μαθητές/τριες καλούνται, μέσω βιωματικών, εμπειρικών και συμμετοχικών διαδικασιών, να γνωρίσουν, να ευαισθητοποιηθούν και να υιοθετήσουν συμπεριφορές και στάσεις που προωθούν το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης - πάντα εντός του πλαισίου τήρησης της αρχής της μη προσβολής- και τον ανάλογο σεβασμό στο δικαίωμα των άλλων, ακόμη κι όταν πρεσβεύουν κάτι αντίθετο από τις δικές τους απόψεις και αντιλήψεις. Το πρόγραμμα, επίσης, συνδέεται με το δικαίωμα των παιδιών να διατυπώνουν τη γνώμη τους και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για ζητήματα που τα αφορούν.

Βασικό πυλώνα του προγράμματος αποτελεί η προσέγγιση της θεματικής των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και πιο συγκεκριμένα του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης, μέσω της ανάπτυξης και καλλιέργειας των Δεξιοτήτων Ζωής (Ενσυναίσθηση και Ευαισθησία, Πολιτειότητα, Πρωτοβουλία, Υπευθυνότητα) την ανάδειξη και αξιοποίηση των εμπειριών των μαθητών και την εφαρμογή συμμετοχικών πρακτικών. Πρακτικές της Παιδαγωγικής Freinet, όπως το συμβούλιο τάξης, αλλά και δραστηριότητες ρητορικής, όπως οι αντιλογίες, αξιοποιούνται στο πρόγραμμα, ώστε οι μαθητές/τριες να εφαρμόσουν στην πράξη το δικαίωμά τους στην ελευθερία έκφρασης και βέβαια και τις υποχρεώσεις που εκρέουν από αυτό. Βασικό σημείο είναι και η καλλιέργεια της πρωτοβουλίας και της υπευθυνότητας, καθώς η συμμετοχή στις ομαδικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα εντός της τάξης απαιτούν ενεργοποίηση, συντονισμό και τήρηση βασικών κανόνων.

Η δομή του προγράμματος και τα προτεινόμενα εργαστήρια είναι τέτοια ώστε οι μαθητές/τριες να εργάζονται με διερευνητικές διαδικασίες, να συζητούν, να

επιχειρηματολογούν, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να δοκιμάζουν τις ικανότητές τους μέσα από διαφορετικούς ρόλους στην ομάδα. Παρέχονται αυθεντικές ευκαιρίες να εκφράσουν τις σκέψεις τους, προφορικά και γραπτά, με διαγράμματα, εικόνες, σχέδια, ενώ η υλοποίηση μέσω της ομάδας των συνομηλίκων και του πλαισίου κοινών δραστηριοτήτων υποστηρίζει την ανάπτυξη θεμελιωδών κοινωνικών δεξιοτήτων (συνεργασία, σεβασμός, αντιμετώπιση συγκρούσεων, διευθέτηση προβλημάτων).

Είναι σαφές ότι όλα τα προγράμματα του Θεματικού Κύκλου «Ενδιαφέρομαι και ενεργώ» σε σχέση με τις Δεξιότητες Ζωής σχετίζονται άμεσα με την καλλιέργεια της δεξιότητας της Πολιτειότητας και του ενεργού Πολίτη. Το συγκεκριμένο καλύπτει ένα φάσμα των δεξιοτήτων που πρέπει να έχει ο ενεργός πολίτης, ώστε να διαχειρίζεται τις πληροφορίες που στις μέρες μας τον κατακλύζουν, να επιχειρηματολογεί και να εκφράζει την άποψή του. Σημαντική επιδίωξη, λοιπόν, αποτελεί και η ανάπτυξη δεξιοτήτων συλλογισμού και επιχειρηματολογίας.

Επίσης, αν και η καλλιέργεια των Δεξιοτήτων Ζωής αποτελούν τη βασική «δέσμη» δεξιοτήτων στις οποίες στοχεύει το πρόγραμμα, ωστόσο και άλλες Δεξιότητες όπως η Συνεργασία, η οποία εντάσσεται στις Δεξιότητες Μάθησης του 21^{ου} αιώνα, όπως και οι Ψηφιακές Δεξιότητες διατρέχουν εγκάρσια τα εργαστήρια και αρκετές από τις προτεινόμενες δραστηριότητες.

Τέλος, αν και το πρόγραμμα προτείνεται για τη Δ' Δημοτικού, καθώς συνδέεται με τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της Γλώσσας και της Ιστορίας, ωστόσο, με τον ανάλογο βαθμό εμβάθυνσης, μπορεί να εφαρμοστεί στην Ε' και Στ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου, συνδεόμενο μάλιστα και με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, αλλά και στο Γυμνάσιο.

Πληροφορίες υλοποίησης: προαπαιτούμενες γνώσεις, προετοιμασία υλικού

Προκειμένου οι μαθητές/τριες να ασχοληθούν πιο επισταμένα με το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης, θα πρέπει να γνωρίζουν για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και να έχουν έρθει σε επαφή με τα κείμενα είτε της Οικουμενικής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, είτε της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (στην απλοποιημένη και σύντομη μορφή τους). Στα κείμενα αυτά θα πρέπει οι μαθητές/τριες να έχουν δυνατότητα πρόσβασης και κατά τη διάρκεια του προγράμματος.

Επίσης, σχετικά με την αξιοποίηση λογοτεχνικών κειμένων η οποία προβλέπεται στο 3^ο εργαστήριο, εκτός από κείμενα που περιλαμβάνονται στο Ανθολόγιο, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αναζητήσει τίτλους βιβλίων που καλύπτουν αυτή τη θεματική και από τον κατάλογο του Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού «Βλέποντας τον κόσμο με διαφορετικά μάτια».

Τέλος, θα χρειαστούν χαρτόνια, κόλλες Α4, μαρκαδόρους και πολύχρωμα χαρτάκια post it.

Περιγραφή επτά Εργαστηρίων: Στοχοθεσία των εργαστηρίων, προτεινόμενες δράσεις και υλικό αφόρμησης, επέκτασης, γενίκευσης.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Θεματική	Ενδιαφέρομαι και ενεργώ-Κοινωνική Συναίσθηση και ευθύνη	Υποθεματική	Ανθρώπινα δικαιώματα
ΒΑΘΜΙΔΑ/ΤΑΞΕΙΣ (που προτείνονται)	Δ' Δημοτικού		
Τίτλος	Δυναμώνω τη φωνή μου, δυναμώνεις τη φωνή σου. Δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης		
Δεξιότητες στόχευσης του εργαστηρίου	Δεξιότητες ζωής: Δεξιότητες κοινωνικής ζωής & Δεξιότητες κοινωνικής ενσυναίσθησης		
Σύνδεση με τη Βασική Θεματική	Ανθρώπινα δικαιώματα- Δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης		

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
<p>Στο τέλος του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες έχουν καταστεί ικανοί/ές να:</p> <ul style="list-style-type: none"> -συζητούν για τα ανθρώπινα δικαιώματα - αναγνωρίζουν το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης ως ένα από αυτά -αναγνωρίζουν το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης σε καταστάσεις της καθημερινότητάς τους -εντοπίζουν γενικότερες καταστάσεις απόλαυσης και καταπάτησης του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης 	<p>Έχουμε φωνή;</p> 	<ul style="list-style-type: none"> -Οι μαθητές/τριες αναζητούν ή ξαναθυμούνται τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και τα αναφέρουν εν τάχει. -Επισημαίνεται το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και επιλέγεται για να αποτελέσει τη θεματική των εργαστηρίων. Το γνωρίζουν; Το θεωρούν σημαντικό; Ισχύει για όλους; -Τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο και κάνει ένα βήμα μπροστά όποιος/α θεωρεί ότι συχνά καταπατάται το δικαίωμά του/της αυτό. -Και πάλι σε κύκλο, κάνει ένα βήμα μπροστά όποιος/α θεωρεί ότι καταπάτησε αυτό το δικαίωμα άλλου. -Τα παιδιά σε κύκλο αναφέρουν παραδείγματα και εντός τάξης που το δικαίωμά τους στην έκφραση ασκείται ή θεωρούν ότι καταστρατηγείται. -Στην ομάδα τους εξετάζουν τι ισχύει με το συμβόλαιο της τάξης σχετικά με το δικαίωμα έκφρασης. Έχει προβλεφθεί κάτι; Υπάρχει μέριμνα για την άσκησή του με σεβασμό στο δικαίωμα του άλλου; Καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα	μαθησιακά	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
<p>Στο τέλος του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες έχουν καταστεί ικανοί/ές να:</p> <ul style="list-style-type: none"> -συζητούν για το περιεχόμενο και το νόημα του συγκεκριμένου δικαιώματος -συνδέσουν το συγκεκριμένο δικαίωμα με τις ανθρώπινες ανάγκες -συσχετίσουν το δικαίωμα με την καθημερινότητά τους -αποτιμήσουν το κλίμα γύρω από το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης εντός της κοινότητας -εξερευνούν το ρόλο της διαφορετικότητας σε σχέση με το συγκεκριμένο δικαίωμα 	<p>Δικαίωμα στην έκφραση και ελευθερία λόγου</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - Με την τεχνική του καταγιγισμού ιδεών τα παιδιά απαντούν τι θεωρούν πως είναι το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης. Οι απαντήσεις τους καταγράφονται στον πίνακα. -Ορίζουν το δικαίωμα στην έκφραση χρησιμοποιώντας το μοντέλο του Fryer Ορισμός-Χαρακτηριστικά γνωρίσματα-Παράδειγμα-Μη παράδειγμα. - Με την τεχνική και πάλι της ιδεοθύελλας οι μαθητές/τριες απαντούν τι θα γινόταν αν μας απαγορευόταν να εκφραζόμαστε ελεύθερα. Αρχικά αναφέρονται στη δική τους καθημερινότητα και έπειτα μπορούν να γενικεύσουν. Οι απαντήσεις τους καταγράφονται. -Συζητούν σε ομάδες και ανακοινώνουν τις τρεις πιο βασικές κατά τη γνώμη τους συνέπειες της στέρησης αυτού του δικαιώματος. - Έχουν όλοι αυτό το δικαίωμα; Συζητούν αν άτομα που παρουσιάζονται σε κατάλογο μειονοτήτων έχουν κι αυτοί το δικαίωμα. Θα τους αφήναμε να εκφραστούν; Θα τους ακούγαμε; 	

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
<p>Στο τέλος του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες έχουν καταστεί ικανοί/ές να:</p> <ul style="list-style-type: none"> -αναγνωρίζουν το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης σε οικείες ιστορίες -αναγνωρίζουν το γεγονός πως οι χαρακτήρες και οι ιστορίες συχνά αντικατοπτρίζουν εκδοχές καταστάσεων της πραγματικής ζωής -διερευνούν περιστάσεις καταπάτησης του δικαιώματος και να προβαίνουν σε υποθέσεις για τα αίτια 	<p>Τι γίνεται στον κόσμο;</p> 	<ul style="list-style-type: none"> -Ανακαλούν παραδείγματα και καταστάσεις που γνωρίζουν, π.χ. από το μάθημα της Ιστορίας, στις οποίες καταπατήθηκε το δικαίωμα. -Ερευνούν και συγκεντρώνουν εικόνες και δημοσιεύματα που αναφέρονται στην ελευθερία λόγου (π.χ. η γωνιά του ομιλητή στο Λονδίνο, ο τοίχος της ελευθερίας λόγου στη Βιρτζίνια). -Στις εικόνες σε συνεφέκια προσθέτουν λόγια με το τι νομίζουν ότι λένε οι πρωταγωνιστές. -Δίνουν χρώμα, εικόνα και ήχο στη φωνή των ατόμων που εμφανίζονται στις φωτογραφίες στις οποίες φαίνεται ότι το δικαίωμά τους έχει καταπατηθεί ή ότι το διεκδικούν. -Σε λογοτεχνικά βιβλία που έχουν διαβάσει ή σε κείμενα του Ανθολογίου ή σε αφηγηματικά κείμενα του εγχειριδίου της Γλώσσας εντοπίζουν πώς αναπαρίσταται η ελευθερία της έκφρασης. -Συζητούν τι κάνει ο πρωταγωνιστής όταν το χάνει. Τι θα του πρότειναν; Τι θα έκαναν στη θέση του;

Προσδοκώμενα αποτελέσματα	μαθησιακά	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
<p>Στο τέλος του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες έχουν καταστεί ικανοί/ές να:</p> <ul style="list-style-type: none"> -αναπτύσσουν ιδέες για την προώθηση του δικαιώματος -προβαίνουν σε προτάσεις/λύσεις σχετικά με την υπεράσπιση και το σεβασμό του δικαιώματος έκφρασης 	<p>Υπερασπιζόμαστε το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης</p> 	<p>-Οι μαθητές/τριες σε ομάδες δημιουργούν μια αφίσα υπέρ του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης (μπορεί να αξιοποιηθεί και το ψηφιακό εργαλείο poster my wall).</p> <p>-Σε ομάδες δημιουργούν από ένα κόμικ (των 6 εικόνων, χωρισμένων σε 2 υποθεματικές). Κάθε ομάδα αναλαμβάνει ένα διαφορετικό θέμα: μια ιστορία που το δικαίωμα καταπατάται και πώς γίνεται η διεκδίκησή του, μια ιστορία που το δικαίωμα το απολαμβάνουν οι πρωταγωνιστές/στριες και παρουσιάζονται τα οφέλη που ανακύπτουν, μια ιστορία που το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης έρχεται σε σύγκρουση με την αρχή της μη προσβολής και πώς μπορεί να μετασχηματιστεί ώστε η αρχή να γίνεται σεβαστή. Η δραστηριότητα μπορεί να επεκταθεί και να γίνει και με τη συνεργασία του/της εκπαιδευτικού Πληροφορικής με χρήση και ανάλογων ψηφιακών εργαλείων (π.χ. Comic Strip Creator, Cartoon Story Maker, Pixton) και όλες οι ομάδες να δοκιμάσουν να δημιουργήσουν κόμικς με όλα τα θέματα.</p>	

Προσδοκώμενα αποτελέσματα	μαθησιακά	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
<p>Στο τέλος του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες έχουν καταστεί ικανοί/ές να:</p> <ul style="list-style-type: none"> -προβληματίζονται σχετικά με τα όρια του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης και την αρχή της μη προσβολής -κατανοούν και εφαρμόζουν τα όρια της ελευθερίας της έκφρασης στην καθημερινότητά τους 	<p>Σεβόμαστε στην καθημερινότητά μας το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης</p> 	<p>-Τα παιδιά συζητούν πώς αισθάνονται όταν κάποιος υποστηρίζει κάτι με το οποίο διαφωνούν.</p> <p>-Ανακαλούν τις αυθόρμητες αντιδράσεις τους και τις εξετάζουν κριτικά.</p> <p>-Συζητούν για το τι πρέπει να κάνουν και προτείνουν τρόπους να το επιτύχουν.</p> <p>-Μέσα από παιχνίδια ρόλων (πρόκειται ουσιαστικά για αντιλογίες στο πλαίσιο όμως των καθημερινών εμπειριών και διαφωνιών των παιδιών) δοκιμάζουν τα όρια της ελευθερίας του λόγου ώστε να μην προσβάλλουν το συνομιλητή τους, ακόμη κι όταν διαφωνούν.</p> <p>-Με την τεχνική του Διάδρομου Συνείδησης τα παιδιά αποφασίζουν πώς θα συμπεριφερθούν σε καταστάσεις στις οποίες κάποιος διατυπώνει μια γνώμη με την οποία δε συμφωνούν ή δε θέλουν καν να ακουστεί. «Περνώντας» μέσα από τον εικονικό αυτό διάδρομο και ακούγοντας τις αντικρουόμενες φωνές των συμμαθητών τους που σχηματίζουν τις δυο πλευρές του διαδρόμου, καταλήγουν στη στάση που πρέπει να κρατήσουν τελικά.</p>	

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
<p>Στο τέλος του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες έχουν καταστεί ικανοί/ές να:</p> <ul style="list-style-type: none"> -είναι καλοί ακροατές -συζητούν υποστηρίζοντας τη γνώμη τους με επιχειρηματολογία - ασκούν το δικαίωμα της συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων 	<p>Και το ασκούμε...</p> 	<p>-Οι μαθητές/τριες διοργανώνουν μια ψηφοφορία στην τάξη τους. Προτείνεται το ζήτημα της ψηφοφορίας να είναι σημαντικό για τα παιδιά θέμα. Ακούγονται οι προς ψήφιση προτάσεις και η επιχειρηματολογία υπέρ και κατά τους. Στη διαδικασία τηρούνται κανόνες όπως: ακούω αυτήν που μιλάει, ζητάω τον λόγο - δεν κοροϊδεύω - δεν επαναλαμβάνω αλλού αυτά που άκουσα. Έπειτα γίνεται η ψηφοφορία και καταγράφονται οι ψήφοι και το αποτέλεσμα. Η ψηφοφορία μπορεί να είναι μυστική, αλλά μπορεί να είναι και φανερή και το κάθε παιδί να αιτιολογεί την απόφασή του. Με τον τρόπο αυτό ασκούνται στην επιχειρηματολογία και στη δημόσια έκφραση και υποστήριξη της άποψής τους.</p> <p>-Συμβούλιο τάξης</p> <p>Η δραστηριότητα βασίζεται στην Παιδαγωγική Φρενέ και μπορεί να υλοποιείται σταθερά και συστηματικά στην τάξη. Ορίζεται εκ περιτροπής ένας υπεύθυνος λόγου και ένας γραμματέας. Οι μαθητές που θέλουν να θέσουν ένα θέμα συζήτησης, σημειώνουν από το πρώι το όνομά τους και το θέμα συζήτησης π.χ. κανονισμοί της τάξης, ορισμοί υπευθύνων, λήψη αποφάσεων για συλλογικές δράσεις. Οι αποφάσεις σημειώνονται από τον γραμματέα στο βιβλίο της ζωής της τάξης.</p>

Προσδοκώμενα αποτελέσματα	μαθησιακά	Εργαστήριο/τίτλος	Δραστηριότητες – (ενδεικτικές)
<p>Στο τέλος του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες έχουν καταστεί ικανοί/ές να:</p> <ul style="list-style-type: none"> -αποτιμούν την αξία του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης -συζητούν και επιχειρηματολογούν για να διεκδικήσουν αυτό που θέλουν - αναπτύξουν τη συνεργασία και την επικοινωνία εντός της ομάδας 	<p>Η φωνή μου είναι δυνατή- Αξιολόγηση</p> 	<p>-Οι μαθητές/τριες συζητούν και διατυπώνουν τις απόψεις τους σχετικά με κάτι που διεκδικούν και γράφουν μια επιστολή στο Διευθυντή του σχολείου ή στο Δήμαρχο.</p> <p>-Το σύμβολο της τάξης αναπροσαρμόζεται ώστε να διασφαλίζεται ο σεβασμός του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης.</p> <p>-Οι μαθητές/τριες συμπληρώνουν Φύλλα Αυτοαξιολόγησης</p>	

Εκπαιδευτικό Υλικό/ Συνδέσεις/

Το πρόγραμμα συνδέεται με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας και πιο συγκεκριμένα με τις ενότητες «Ο Κλεισθένης θεμελιώνει τη δημοκρατία» και «Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή», όπως και με το Πρόγραμμα Σπουδών της Γλώσσας και τις ενότητες «Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία» και «Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι».

Αρχές και τεχνικές Freinet: Παιδαγωγικές αρχές και τεχνικές Freinet στο δημόσιο σχολείο

<https://skasiarxeio.wordpress.com/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B5%CF%83-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%83-%CF%86%CF%81%CE%B5%CE%BD%CE%B5/>

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (με απλά λόγια)

<https://www.synigoros.gr/paidi/downloads/sp.pdf>

Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, *Παιδικά Βιβλία: Βλέποντας τον κόσμο με διαφορετικά μάτια*

http://www.ddp.gr/wp-content/uploads/2014/03/FINAL-4.6.10-KATALOGOS-DIKTYOY-LOW_RES-14.pdf

Η γωνιά του ομιλητή σε πάρκο του Λονδίνου

<https://www.mixanitouxronou.gr/pes-ta-megale-apo-tin-arhaioelliniki-ekklisia-tou-dimou-stous-ritores-tou-londinou/>

Τοίχος της ελευθερίας λόγου στο Charlottesville της Virginia

<https://www.visitcharlottesville.org/listing/freedom-of-speech-wall/2211/>

Ψηφιακά εργαλεία δημιουργίας κόμικ

<https://www.pixton.com/>

<https://www.canva.com/create/comic-strips/>

<https://cartoon-story-maker.informer.com/1.1/>

<https://www.storyboardthat.com/storyboard-creator>

Ψηφιακό εργαλείο δημιουργίας αφίσσας

<https://www.postermywall.com/>

Φορείς και άλλες συνεργασίες που θα εμπλουτίσουν το πρόγραμμά μας

Συνήγορος του Παιδιού
Βουλή των Ελλήνων

Αξιολόγηση Εργαστηρίου- Συνολική αποτίμηση & αναστοχασμός πάνω στην υλοποίηση - Εκδηλώσεις διάχυσης

Στο τέλος κάθε εργαστηρίου προτείνεται τα παιδιά να γράφουν σε χαρτάκια post it τι τους άρεσε από τις δραστηριότητες που έκαναν, το συναίσθημά τους ή αν έχουν ακόμη κάποιον προβληματισμό. Τα χαρτάκια αυτά, διαφορετικού χρώματος για κάθε κατηγορία δήλωσης (τι άρεσε, συναίσθημα, προβληματισμός) τα κολλάνε στο χαρτόνι του προγράμματος ώστε να σχηματιστεί ο «πίνακας» του προγράμματος που θα συντελέσει στη συνολική αποτίμησή του.

Επίσης, στο τέλος του προγράμματος, στο 7^ο Εργαστήριο ο/η εκπαιδευτικός συζητά στην τάξη με τα παιδιά ερωτήσεις όπως:

- A) Σας άρεσε αυτό το πρόγραμμα και γιατί;
- B) Πώς σας βοήθησε η γνώση για το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης και τα όριά του;
- Γ) Στην πραγματική σας ζωή πώς σας βοηθά η ελεύθερη έκφραση; Πώς βοηθά τους άλλους;
- Δ) Τι συμβαίνει σε μια ολόκληρη κοινότητα όταν οι άνθρωποι δε σέβονται αυτό το δικαίωμα; Τι συμβαίνει όταν το σέβονται;
- Ε) Ποια δραστηριότητα σας άρεσε περισσότερο; Ποια σας δυσκόλεψε και γιατί; Αν ξανακάναμε το πρόγραμμα, ποια θα αλλάζατε;

Στις εκδηλώσεις διάχυσης τα παιδιά μπορούν να ενημερώσουν τη σχολική κοινότητα για το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης και τα όριά του, όπως και να τυπώσουν τις αφίσες που έφτιαξαν στο εργαστήριο και να τις τοποθετήσουν σε κοινόχρηστο χώρο του σχολείου (π.χ. αίθουσα εκδηλώσεων) ή να τις αναρτήσουν στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Σημειώσεις:

Βιβλιογραφικές αναφορές και πηγές:

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Ανακτήθηκε από

<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

Λάχλου, Σ., Μπαλτάς, Χ., & Καρακατσάνη, Δ. (Επιμ.). (2017). *Celestin Freinet*.

Θεσμική και κριτική παιδαγωγική για ένα ελεύθερο, ανοιχτό και συνεργατικό σχολείο. Αθήνα: Εκδόσεις των συναδέλφων.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2^ο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ (Frayer Model)

<p>ΟΡΙΣΜΟΣ (Πώς ορίζεται το δικαίωμα.. Μπορείτε να ανατρέξετε και σε πηγές)</p>	<p style="text-align: center;">ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ (στοιχεία με τα οποία αναγνωρίζουμε, προσδιορίζουμε, διακρίνουμε το δικαίωμα αυτό)</p>
<div style="border: 2px solid green; border-radius: 50%; width: 60%; margin: 0 auto; padding: 20px;"> <p style="text-align: center; color: red; font-weight: bold; font-size: 1.2em;">ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ</p> </div>	
<p>(Συνώνυμα, εικόνες/αναπαραστάσεις, εφαρμογές του δικαιώματος)</p> <p>ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ</p>	<p>(Αντίθετα, μη ταιριαστές εφαρμογές, εικόνες/αναπαραστάσεις που δεν ταιριάζουν με το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης)</p> <p style="text-align: center;">ΜΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ</p>

Ενδεικτικές δραστηριότητες για την περιγραφική αξιολόγηση

Σε όλη τη διάρκεια των εργαστηρίων και στις ομαδικές δραστηριότητες όπως η ψηφοφορία, το συμβούλιο τάξης, οι αντιλογίες, ο διάδρομος συνείδησης, η δημιουργία αφίσας και κόμικς ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να παρατηρεί το βαθμό στον οποίο οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν, καλλιεργούν και κατακτούν Κοινωνικές Δεξιότητες. Στοιχεία όπως αν οι μαθητές σέβονταν τους συμμαθητές/τριές τους, αν περίμεναν τη σειρά τους για να λάβουν το λόγο, αν εξέφραζαν την άποψή τους σεβόμενοι ταυτόχρονα και την άποψη των άλλων, αν τηρούσαν τα όρια της ελευθερίας έκφρασης, αν ευαισθητοποιήθηκαν ως προς το δικαίωμα όλων να εκφέρουν την άποψή τους, όλα αυτά μπορούν να αποτελέσουν δείκτες της περιγραφικής αξιολόγησης στην οποία θα προβεί ο εκπαιδευτικός.

Επίσης, για τη δραστηριότητα του 2^{ου} εργαστηρίου με τον ορισμό-γνωρίσματα-παραδείγματα-μη παραδείγματα (μοντέλο Fryer) ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει και την ακόλουθη κλείδα αξιολόγησης.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΤΕΡΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ FRAYER

Ο ορισμός που έδωσε ο/η μαθητής/τρια .....είναι κατανοητός;

Αποδίδει το νόημα της έννοιας;

Τα χαρακτηριστικά καλύπτουν ποικίλες εκφάνσεις της έννοιας;

Ο/η μαθητής/τρια ..... έδωσε εύστοχα παραδείγματα;

Ο/η μαθητής/τρια ..... έδωσε εύστοχα μη παραδείγματα;

1^ο ΦΥΛΛΟ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΑΦΙΣΑΣ

	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Το θέμα της αφίσας είναι ξεκάθαρο;				
Η αφίσα είναι κατανοητή σε όποιον τη βλέπει και τη διαβάζει;				
Είναι σαφές το μήνυμα ότι οφείλουμε να σεβόμαστε το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης;				
Η αφίσα περιλαμβάνει κατάλληλες εικόνες και κείμενα;				
Η αφίσα είναι ελκυστική;				
Είχα ιδέες για τη δημιουργία της αφίσας;				
Άκουσα τις ιδέες των συμμαθητών μου;				
Αναγνώρισα τις καλές ιδέες των συμμαθητών μου;				
Αισθάνθηκα πότε ένας/μία συμμαθητής/τρια μου ήρθε σε δύσκολη θέση όταν λέγαμε τις ιδέες μας;				
Υποχώρησα σχετικά με μία ιδέα ή πρότασή μου;				
Ενθάρρυνα την ομάδα να ολοκληρώσουμε την αφίσα;				
Συνέβαλα στην ομαδική εργασία;				

Στο συγκεκριμένο Φύλλο οι δείκτες αξιολόγησης καλύπτουν και Δεξιότητες Μάθησης του 21^{ου} αιώνα (Δημιουργικότητα, Συνεργασία).

2^ο ΦΥΛΛΟ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Είπα ελεύθερα τη γνώμη μου και αυτό που πραγματικά πίστευα;				
Τήρησα τα όρια και τους κανόνες που πρέπει να διέπουν την ελευθερία λόγου;				
Έδωσα χώρο στους/στις συμμαθητές/τριές μου να εκφραστούν;				
Τους σεβάστηκα όταν είχαν το λόγο;				
Αντιμετώπισα όλους τους/τις συμμαθητές/τριές μου με σεβασμό, ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλή, τη χώρα και τη γλώσσα τους, τη σχολική τους επίδοση;				
Άκουσα τους/τις συμμαθητές/τριές μου ακόμη κι όταν έλεγαν κάτι με το οποίο διαφωνώ;				
Όταν συνεργάστηκα μαζί τους, τους υποστήριζα, ακόμη κι αν είχαμε διαφορετικές απόψεις;				
Αισθάνθηκα ότι κάποιοι συμμαθητές/τριές μου ντρέπονταν ή φοβόταν να εκφράσουν την άποψή τους;				
Προσπάθησα να τους/τις ενθαρρύνω;				
Άλλαξα κάποιες απόψεις μου, όταν αποδείχτηκε ότι ήταν λανθασμένες;				
Πιστεύω ότι καθένας/καθεμιά έχει κάτι σημαντικό να μας πει;				

Περιγραφή ενδεικτικών δραστηριοτήτων για το portfolio μαθητή/-τριας

Οι μαθητές/τριες επιλέγουν από τα έργα που δημιούργησαν (αφίσες, κόμικ, ορισμός δικαιώματος) ποια θα συμπεριλάβουν στο portfolio τους. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί κατά τη διαδικασία αυτή να θέσει ερωτήματα όπως:

- Ποιες από αυτές τις εργασίες θα ήθελες να δείξεις και σε ολόκληρο το σχολείο;
- Στις εργασίες που διάλεξες έχεις αποτυπώσει ελεύθερα τη γνώμη και τις απόψεις σου;
- Πόσο καλά συνεργάστηκες με την ομάδα σου;
- Έχει συμπεριλάβει και ομαδικά έργα στα οποία σεβάστηκες τελικά την άποψη κάποιου άλλου κι αν όχι γιατί;

Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης για το πρόγραμμα

ΕΡΩΤΗΣΗ 1^η

Το πρόγραμμα καλλιεργεί και δεξιότητες που συνδέονται με την Πολιτειότητα.

ΣΩΣΤΟ   **ΛΑΘΟΣ**

ΕΡΩΤΗΣΗ 2^η

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν παρέχεται η δυνατότητα καλλιέργειας ψηφιακών δεξιοτήτων.

ΣΩΣΤΟ   **ΛΑΘΟΣ**

ΕΡΩΤΗΣΗ 3^η

Το πρόγραμμα συνδέεται με το δικαίωμα των παιδιών να διατυπώνουν τη γνώμη τους και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για ζητήματα που τα αφορούν.

ΣΩΣΤΟ   **ΛΑΘΟΣ**

ΕΡΩΤΗΣΗ 4^η

Κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων οι μαθητές/τριες έχουν την ευκαιρία να εμπλακούν:

- A. Σε ατομικές δραστηριότητες
- B. Σε ομαδικές δραστηριότητες
- Γ. Σε δραστηριότητες στην ολομέλεια της τάξης
- Δ. Όλα τα παραπάνω

ΕΡΩΤΗΣΗ 5^η

Στο τέλος κάθε εργαστηρίου προτείνεται οι μαθητές να προβαίνουν σε μια σύντομη αποτίμηση.

ΣΩΣΤΟ   **ΛΑΘΟΣ**

ΕΡΩΤΗΣΗ 6^η

Το συμβούλιο τάξης αποτελεί βασική δραστηριότητα ενός εργαστηρίου.

ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ 7^η

Μέσα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα οι μαθητές/τριες:

Α. Συζητούν υποστηρίζοντας τη γνώμη τους με επιχειρήματα.

Β. Προβαίνουν σε προτάσεις σχετικά με την υπεράσπιση και το σεβασμό του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης.

Γ. Ασκούνται στην ελευθερία έκφρασης σε συνδυασμό με την αρχή της μη προσβολής των άλλων.

Δ. Όλα τα παραπάνω